

Vstavačovité (Orchidaceae) v oblasti Úhradu (Považský Inovec) Orchid flora (Orchidaceae) in the territory of Úhrad (Považský Inovec Mts)

JAROMÍR KUČERA

Botanický ústav SAV, Dúbravská cesta 14, 842 23 Bratislava, jaromir.kucera@savba.sk

Abstract: The paper describes the localities of family Orchidaceae in the territory of Úhrad (Považský Inovec Mts), discovered in 1997 – 2001. There were found 25 taxa, 6 taxa (*Anacamptis morio*, *Epipogium aphyllum*, *Epipactis muelleri*, *E. purpurata*, *E. pontica*, *Neotinea tridentata*) are new for this territory.

Keywords: Orchidaceae, Slovakia, distribution.

V tomto príspevku uvádzam výsledky mapovania vstavačovitých (Orchidaceae) z oblasti Úhradu, ktoré bolo témou mojej diplomovej práce (Kučera 2001). Mapovanie prebiehalo v rokoch 1997 – 2001.

Sledované územie leží severozápadne od mesta Topoľčany pri obciach Závada a Podhradie. Patrí do fyto geografického okresu č. 11 – Považský Inovec (Futák 1984). Územie je ohraničené asfaltovou lesnou cestou vedúcou z Podhradia cez horáreň pod Úhradom do osady Zľavy a obce Záhrada. Ďalej cestou vedúcou zo Záhrady do Podhradia. Do skúmanej oblasti spadajú tieto vrcholy: Úhrad (685 m n. m.), Skalka (470 m n. m.), Smutný vršok (600 m n. m.) a Vinište (528 m n. m.).

Metodika

Názvy taxónov sú podľa práce Vlčka et al. (2003). Zistené taxóny sú usporiadané abecedne podľa latinských mien. Za menom taxónu je uvedená skratka kategórie ohrozenosti (Feráková et al. 2001). Po všeobecnejšej charakteristike výskytu nasleduje zoznam lokalít. Názvy lokalít sú uvedené podľa mapového listu Prašice (1987). Za lokalitou je uvedené číslo základného poľa a kvadrantu stredoeurópskeho sieťového mapovania (cf. Niklfeld 1971). Skratky herbárov sú uvedené podľa práce Vozárovvej & Sutorého (2001).

Pri taxónoch, ktoré majú v sledovanej oblasti zriedkavejší výskyt sú uvedené ekologické charakteristiky lokality [metodika podľa práce Ulrycha (1990)], ako je typ biotopu (4-členná stupnica), typ pôdy (4-členná stupnica podľa zrnitosti pôdy), vlhkosť pôdy (3-členná stupnica). Tieto charakteristiky sú označené symbolmi a uvádzam ich v nasledovnom poradí:

(1) nadmorská výška; (2) typ biotopu: L – les, P – lúka, O – okraj lesa, K – kroviny; (3) veľkosť lokality: M – malá (do 5 m²), S – stredná (do 100 m²), R – rozsiahla (nad 100 m²); (4) svahovitosť; (5) orientácia svahu; (6) pôda: K – kamenitá, P – piesočnatá, H – hlinitá, Z – ilovitá; (7) vlhkové pomery: B – podmочená, V – stredne suchá, S – extrémne suchá; (8) dátum; (9) počet kvitnúcich jedincov: J – do 10 ks, D – desiatky, S – stovky, T – tisíce (alebo je uvedený presný počet); (10) počet nekvitnúcich jedincov: J – do 10 ks, D – desiatky, S – stovky, T – tisíce (alebo je uvedený presný počet); (11) výskyt: R – roztrúsený po celej ploche alebo na väčšine plochy; S – skupinový, niekoľko izolovaných skupín; I – nahromadený, izolovaná skupina; (12) číslo základného poľa a kvadrantu stredoeurópskeho sieťového mapovania

Jednotlivé údaje sú oddeľované čiarkou (,), pokiaľ niektorý z údajov nie je uvedený, na jeho mieste je lomka (/).

Prehľad zistených taxónov

***Anacamptis morio* [syn: *Orchis morio*] – červenohlav obyčajný, VU:** Zistil som ho len pri obci Záhrada. Rastie i na Úhrade pod kótou 527,6 (M. Kolník, in verb.). Rastie na suchších skeletnatých pôdach na plno osvetlených stanovištiach.

Záhrada, svahy nad obcou, kóta 300,5, 300 m n. m., P, M, 5 °, V, K, S, 6. 6. 1999, 7 ks, 0 ks, I, 7374c; Záhrada – sz. od obce, v okolí kóty, 281,0, 275 m n. m., P, M, 15 °, SZ, K, S, 6.6.1999, 1 ks, 0 ks, I, 7374c.

***Anacamptis pyramidalis* – červenohlav ihlanovitý, EN:** Druh tu zbierali Opluštil (1966, TYM) v okolí Podhradia a Gergel (1975, TYM) na Viništi. Rastie na suchších pôdach, ktoré sú skeletnaté, na plne osvetlených stanovištiach, zasahuje i do okrajových častí lesa. V súčasnosti sa vyskytuje v sledovanom území vzácne a to v troch populáciách, z ktorých je najbohatšia populácia rastúca v PR Holé brehy. Počet jedincov v populáciách je pomerne stabilný.

Úhrad – PR Holé brehy, na viacerých miestach v oblasti PR, 425 – 575 m n. m., O – L – K, R, 15 ° – 25 °, JV – J – JZ, K, S, 3. 7. 1998, 18. 7. 1999, 17. 6. 2000, cca 200 ks, 0 ks, R, 7374ac; Úhrad – sev. svah s lyžiarskym vlekom, 560 – 570 m n. m., O – P, M, 15 °, SZ, K, S, 3. 7. 1998, 46 ks, 0 ks, R, 7374a; Vinište – kóta 527,6, 490 m n. m., O, M, 5 °, SZ, K, V, 15. 7. 1998, 5 ks, 0 ks, I, 7374a.

***Cephalanthera damasonium* – prilbovka biela, VU:** Je jedným z najrozšírenejších zástupcov z čeľade vstavačovitých v skúmanom území. Prvé údaje sú od Hrubého zo Skalky (1942). Gergel ju zbieral na Viništi (1971, TYM) a v okolí Podhradia (1968, TYM). Ťažisko rozšírenia má v bukových, ale vyskytuje sa i v dubových lesoch a ich okrajoch. Bohaté populácie tvorí i vo vysadených borovicových lesoch (*Pinus nigra*). Veľmi zriedka zasahuje do lúčnych a stepných biotopov, no tu vždy v podrade krov alebo v tesnej blízkosti borievok. Rastie na suchých a skeletnatých až vlhších a humózných pôdach, v tieni až polotieni.

Nachádza sa roztrúsená v celej sledovanej oblasti, najmä v oblasti Smutného vršku (7374a), Vinišťa (7374ac) a na severných a východných svahoch Úhradu (7374ac), kde počet jedincov v populáciách dosahuje okolo 250 ks.

***Cephalanthera longifolia* – prilbovka dlholistá, VU:** V skúmanom území je najvzácnejším zástupcom z rodu *Cephalanthera*. Gergel ju zbieral na lokalitách Podhradie (1969, TYM) a na Viništi (1975, TYM). Rastie v bukových a dubových lesoch. Ojedinele sa vyskytuje i na okrajoch lesov v xerothermných spoločenstvách. Rastie na skeletnatých suchších pôdach až po pôdy vlhšie, hlbšie a humóznejšie.

Vyskytuje sa veľmi roztrúsená v oblasti Smutného vršku (7374a), na Úhrade [sev. svah s lyž. vlekom na okraji lesa (7374a), kóta 527,6 (7374a)], na Viništi [sev. svah (7374a), sedlo medzi kótou 527,6 a vrcholom Vinišťa – Polianky (7374a)] a pri horárni pod Úhradom [roztrúsená v údolí Trstník (7374a), popri zeleno značenom turist. chodníku vedúcom od horárne na Topoľčiansky hrad (7374a)]. Počet jedincov v populáciách málokedy presahuje 20 ks. Populácia s najväčším počtom jedincov sa nachádza v údolí Trstník. Časť tejto populácie zasahuje i k horárni pod Úhradom.

***Cephalanthera rubra* – prilbovka červená, VU:** Prvý údaj publikoval Hruby (1942) zo Skalky. Gergel zbieral tento druh na lokalitách Podhradie (1969, TYM), vých. svah Úhradu (1971, TYM) a na Viništi (1974, TYM). Z Holých brehov ju uvádza David (1984). Ťažisko výskytu v sledovanom území má v bukových lesoch, okrem toho rastie i v dubových lesoch a na ich okraji. Rastie na pôdach suchších až stredne suchých, ktoré sú skeletnaté až hlbšie, humóznejšie. Stanovištia sú spravidla svetlejšie, no rásie a kvitne i na zatienených miestach.

Vyskytuje sa v širšom okolí horárne pod Úhradom [svah oproti horárni (7374a), popri zeleno značenom turist. chodníku vedúcom od horárne k Topoľčianskemu hradu [7374a], na okrajoch lesov v okolí PR Holé brehy [7374a)], v oblasti Smutného vršku (7374a), na Úhrade [sev. svah (7374a), v okolí

kóty 582,1 (7374a), kóta 527,6 (7374a)], zriedka na jv. svahoch medzi vrcholom a osadou Zľavy (7374c), Vinište [vrcholová časť (374a)] a Skalka [jv. – vých. svahy nad cestou vedúcou od osady Zľavy (7374c)]. Najbohatšie populácie dosahujúce početnosť do 100 ks sú na Úhrade – kóta 527,6 a v okolí zeleno značeného turistického chodníka vedúceho od horárne na Topolčiansky hrad. Ostatné populácie majú do 20 jedincov.

***Dactylorhiza viridis* [syn. *Coeloglossum viride*] – vstavačovec zelený, VU:** V sledovanom území sa vyskytujú 4 populácie, ktoré majú len malý počet jedincov (do 10 ks). Gergel zbieral spomínaný taxón pod Holými brehmi (1983, TYM), tento údaj sa mi však nepodarilo potvrdiť. Rastie v bukových lesoch a xerothermných spoločenstvách, tu však len pod krami alebo v tesnej blízkosti borievok. Rastie na pôdach suchších až s vyrovnanou vlkosťou, ktoré sú skeletnaté až hlbšie, humóznejšie.

Úhrad, severný svah, 550 m n. m., O, M, 10 °, SV, K, V, 25. 6. 1998, 8 ks, 0 ks, I, 7374a; Úhrad, pod vrcholom popri mdro značenom turist. Chodníku, 660 m n. m., L, M, 25 °, JV, K, V, 3. 7. 1998, 1 ks, 0 ks, I, 7374a; Nad Horárňou pod Úhradom, cca 1 km SV od horárne na hrebenku nad cestou vedúcou od horárne do Podhradia, 475 m n. m., L, M, 0 °, /, H, V, 13. 5. 2000, 1 ks, 2 ks, I, 7374a; Vinište, vrcholová časť, 490 m n. m., O – P, M, 0 °, /, K, S, 3. 6. 2000, 3 ks, 1 ks, I, 7374a.

***Epipactis atrorubens* subsp. *atorubens* – krušík tmavočervený pravý, LR: nt:** V sledovanom území rastie roztrúsené v xerothermných spoločenstvách a na okrajoch lesov. Rastie na skeletnatých pôdach, na suťoviskách takmer bez pôdnej prikrývky, na plno osvetlených stanovištiach, ale zasahuje i do lesov. Z tejto oblasti ho uvádzajú David (1984) z Holých brehov a Hruby zo Skalky (1942). Herbárové doklady sú od Gergela – prameň Bojnianky (1988, TYM) a Vinište (1994, TYM), od Májovského – Podhradie (1962, SLO) a od Šafránkovej z Holých brehov (1974, SLO).

Oblasť výskytu je najmä v PR Holé brehy [roztrúsené na vhodných lokalitách po celej ploche PR (7374ac), popri ceste vedúcej od horárne k osade Zľavy pod Čiernym vrchom a pod PR Holé brehy (7374c)], Vinište [vrcholová časť (7374a)], Úhrad [sev. svahy s lyžiarskym vlekom (7374a)], pod kótou 527,6 (7374a), ale najmä vých. a jv. svahy, kde sa vyskytuje vo veľmi početných populáciách (7374ac)], osada Zľavy [juž. svah nad osadou (7374c)] a ojedinele v okolí obce Záhrada [kóta 300,5 (7374c)], juž. svahy nad obcou (7374c)] a Podhradie (kóta 525 (7374a)).

***Epipactis helleborine* subsp. *helleborine* – krušík širokolistý pravý, LR: nt:** Jeden z najhornejších taxónov rodu *Epipactis*. Roztrúsené sa vyskytuje v bukových a dubových lesoch. Rastie hlavne v tieni na humózných, hlbších pôdach s vyrovnanou vlhkosťou. Herbárové doklady sú od Opluštila z Vinišťa (1966, TYM), od Šafránkovej z Holých brehov (1975, SLO), od Maglockého z Úhradu (1979, SLO), od Mucinu z Holých brehov (1974, BRA) a od Dočolomanského od obce Záhrada (1957, BRA).

Vyskytuje sa roztrúsené na celom území a to vo veľmi početných populáciách. V niektorých populáciách dosahuje počet jedincov okolo 300 ks.

***Epipactis microphylla* – krušík drobnolistý, VU:** Rastie veľmi roztrúsené v bukových a dubových lesoch. Zasahuje i do xerothermných spoločenstiev, kde sa vyskytuje v podrade náletových drevín alebo v tesnej blízkosti borievok. Rastie na skeletnatých až hlbších humózných pôdach, ktoré sú suché, až stredne suché. Tento druh zbieral Gergel na Viništi (1975, TYM) a na Smutnom vršku (1988, TYM) a Dočolomanský pri obci Záhrada (1957, BRA). Zo Skalky a z vrcholových častí Úhradu ho uvádza Hruby (1942).

Rastie veľmi roztrúsené na týchto lokalitách: Smutný vršek ([okolí kóty 525,0 (7374a) a kóty 552 (7374a)], Úhrad [kóta 527,6 (7374a), vrcholová časť (7374a), sev. svah (7374a), v okolí kóty 582,1 (7374a)], juž. a jv. svahy až po osadu Zľavy (7374ac), v okolí kóty 379,0 (7374c), Michalove studne (7374c)], Holé brehy [lesná časť, aj v oblasti PR (7374c)], Skalka (7374c) a v okolí obce Záhrada [kóta 300,5 (7374c)]. Najbohatšie populácie sú na Viništi [vrcholová časť a sev. svahy ((7374ac)] a v okolí

horárne pod Úhradom [popri zeleno značenom turist. chodníku (7374ac)], kde sa počet jedincov v populáciách pohybuje okolo 200 – 250 ks, ostatné populácie dosahujú počet jedincov do 20 ks.

***Epipactis muelleri* – krušík rožkatý, VU:** V sledovanom území sa vyskytuje na Úhrade a na Viništi, jednotlivé populácie sú však veľmi málo početné. Rastie na okrajoch bukových lesov, na skeletnatých, suchších pôdach.

Úhrad, kóta 527,6, 495 m n. m., O, M, 15 °, JZ, K, V, 25. 6. 1998, 1 ks, 0 ks, I, 7374a; Úhrad, sev. svah, modro značený turist. chodník, 490 m n. m., O, M, 10°, SZ, H, V, 25. 6. 1998, 1 ks, 0 ks, I, 7374a; Úhrad, sev. svah, zel. tur. zn., 465 – 470 m n. m., O – L, M, 5 – 15 °, S – SV, K – H, V, 25. 6. 1998, 16 ks, 1 ks, I, 7374a; Vinište, juž. svah, 475 m n. m., L, M, 15 °, J, K, S, 9. 6. 2000, 2 ks, 0 ks, I, 7374c; Úhrad, jv. svah pod modrou tur. zn., 580 m n. m., L, M, 10 °, JV, K, S, 18. 7. 1999, 3 ks, 0 ks, I, 7374c; Úhrad, jv. svah, 440 – 450 m n. m., O, M, 10°, JV, K, S, 18. 7. 1999, 4 ks, 0 ks, I, 7374c.

***Epipactis palustris* – krušík močiarny, VU:** Známe sú tri mikropopulácie pri horárni pod Úhradom. Herbárové doklady z tejto lokality sú od Opluštila (1966, TYM) a Gergela (1988, TYM). Najbohatšia je populácia rastúca priamo v slatine. Rastie tu na podmáčaných pôdach, na svetlých miestach. Okrem toho i v sezónne mokrych priekopách, pri ceste pod Holými brehmi.

Horáreň pod Úhradom, slatina, cca 375 m n. m., M, S, 0 °, /, I, B, 25. 6. 1998, S, S, R, 7374a; Horáreň pod Úhradom, okraj lesa oproti horárni, 385 m n. m., O, M, 5 °, JV, H, V, 25. 6. 1998, 3 ks, 4 ks, I, 7374a; Horáreň pod Úhradom, vlhká priekopa pri ceste pod PR Holé brehy, 400 m n. m., M, M, 0°, /, K, B, 3. 7. 1998, I, 7374a.

***Epipactis pontica* – krušík pontský, VU:** Zistil som ho iba na jednej lokalite v oblasti Smutného víšku. Mimo sledovaného územia je však hojnejší najmä v údolí Trstník a v bočných dolinkách ústiach do tohoto údolia (7374a). Lokalita je v tieni, na hlbšej humóznej pôde s vyrovnanou vlhkosťou.

Smutný výšok, kóta 552,0, 550 m n. m., L., M., 5 °, SZ, K, H, 27. 6. 2002, 9 ks, 2 ks, I, 7374a.

***Epipactis purpurata* – krušík modrofialový, VU:** Zaznamenal som ho iba na jedinej lokalite v bukovom lese. Rastie na skeletnatej pôde s vyrovnanou vlhkosťou.

Úhrad, JZ svah, asi 1 km nad cestou vedúcou od horárne do osady Zľavy, v blízkosti kóty 379, 450 m n. m., L, M, 5 °, J, K, V, 21. 7. 2000, 1 ks, 0 ks, I, 7374c

***Epipogium aphyllum* – sklenobyl' bezlistá, EN:** Tento druh sme našli spoločne s M. Kolníkom na jedinej lokalite pri horárni pod Úhradom. V roku 1998 tu boli tri a v roku 1999 päť kvitnúcich jedincov. V roku 2000 nekvitla ani jedna rastlina, čo bolo pravdepodobne zapríčinené suchou a teplou jarou po ktorej nastúpilo i suché leto. Lokalita sa nachádza v bukovom lese, v tieni na humóznej pôde s vyrovnaným vodným režimom.

Horáreň pod Úhradom, pri zeleno značenom turist. chodníku, 410 m n. m., L, M, 0 °, /, H, V, 3. 7. 1998, 3 ks, 0 ks, I, 7374a.

***Gymnadenia conopsea* subsp. *conopsea* – päťprstnica obyčajná pravá, VU:** Našiel som ju len na dvoch lokalitách. Gergel ju zbieral na severovýchodných svahoch Úhradu (1984, TYM). Rastie na pôdach skeletnatých, ale nie veľmi suchých.

Úhrad, kóta 527,6, 500 m n. m., O – P, M, 5 °, SZ, K, S, 25. 6. 1998, 1 ks, 0 ks, I, 7374a; PR Holé brehy, 475 – 500 m n. m., L – O, M, 25°, SV, K, V, 3. 7. 1998, 38 ks, 0 ks, I, 7374a.

***Gymnadenia densiflora* – päťprstnica hustokvetá, EN:** Rastie na slatine pri horárni pod Úhradom a pod PR Holé brehy, na vlhkej podmáčanej pôde na nezatiennom stanovišti.

Horáreň pod Úhradom, slatina, 370 m n. m., M, S, 0 °, /, I, B, 25. 6. 1998, 58 ks, 0 ks, R, 7374a; Pod Holými brehmi, sezónne vlhká priekopa pri pevnej ceste vedúcej od horárne k osade Zľavy, 400 m n. m., O – L, M, 0 °, /, K, V, 3. 7. 1998, 12 ks, 4 ks, I, 7374a

***Limodorum abortivum* – modruška pošvatá, EN:** Z tohto územia ju uvádza Hruby zo Skalky (1942). Rastie tu v xerothermných spoločenstvách a dubových lesoch. Ojedinele zasahuje i do bukových lesov a vyskytuje sa i v borovicových monokultúrach. Ťažisko výskytu má však na nezatienených stanovištiach a suchších skeletnatých pôdach.

Vyskytuje sa na východných a juhovýchodných svahoch Úhradu [v xerothermných spoločenstvách a v riedkych lesoch od vrcholu Úhradu až po osadu Zľavy (7374c)], veľmi zriedkavo na južných svahoch Vinišťa (7374c) a na Skalke (pri pevnej ceste vedúcej popod Skalku k osade Zľavy [7374c]). Najbohatšie populácie sú na juž. a jv. svahoch Úhradu, kde počet jedincov dosahuje 80 ks. Na ostatných lokalitách sú väčšinou len jednotlivé rastliny.

***Listera ovata* – bradáčik vajcovitolistý, VU:** Zbieral ho Gergel na Viništi (1975, TYM). V sledovanom území boli nájdené tri populácie. Prvá a zároveň najbohatšia rastie v slatine pri horárni pod Úhradom. Ďalšia je na Úhrade a posledná vo vrcholovej oblasti Vinišťa, na okrajoch bukových lesov. Rastie na polotienných až plne osvetlených stanovištiach.

Horáreň pod Úhradom, slatina, cca 400 m n. m., M, S, 0 °, /, I, B, 25. 6. 1998, 38 ks, 64 ks, R, 7374a; Úhrad, sev. svah pri lyž. vleku na okraji lesa pri kóte 426,4, 435 – 445 m n. m., O, M, 10 °, S – SZ, H, V, 30. 5. 1999, 8 ks, 6 ks, I, 7374a; Vinište, na vrcholovej lúke, 480 – 500 m n. m., O – P, S, 5 °, S – SZ, K, S, 3. 6. 2000, 12 ks, 0 ks, R, 7374a.

***Neotinea tridentata* [syn: *Orchis tridentata*] – neotinea trojzubá, EN:** Rastie veľmi vzácne na lúčkach Úhradu. V roku 1998 som zaznamenal tri kvitnúce jedince a v roku 1999 len jeden kvitnúci exemplár, vždy na inom mieste. V roku 2000 som nepozoroval ani jedného jedinca. Vyskytuje sa na skeletnatých, suchších pôdach, na plne osvetlených stanovištiach.

Úhrad, pri lyžiarskom vleku, modrá turist. značka, 480 m n. m., P, M, 10 °, S, K, S, 17. 5. 1999, 1 ks, 0 ks, I, 7374a; Úhrad, kóta 527, 505 m n. m., P, M, 15 °, JZ, K, S, 17. 5. 1998, 3 ks, 0 ks, I, 7374a

***Neotinea ustulata* subsp. *aestivalis* [syn *Orchis ustulata* subsp. *aestivalis*] – neotinea počerná letná, EN:** Tento taxón zbieral Opluštil na Viništi (1966, TYM), Gergel na vých. svahu Úhradu (1971, TYM) a na Viništi (1974, 1975, TYM). Vyhýba sa úplne suchým pôdam. Rastie v okrajových častiach otvorených stanovišť, ale popritom jeho výskyt nezasahuje do lesa.

Vyskytuje sa na Úhrade (sev. svah s lyž. vlekmí, pod lesom na okraji lúk [7374a], kóta 527,6 [7374a], jv. svah pod modr. tur. zn. [7374c]), v PR Holé brehy (7374c), osada Zľavy (juž. svah nad osadou, len dva jedince [7374c]). Ťažisko výskytu má v oblasti sev. svahu Úhradu a pod kótou 527,6, kde počet jedincov v populáciách dosahuje 40 ks. Na Viništi sa mi tento taxón potvrdiť nepodarilo.

***Neottia nidus-avis* – hniezdovka hlístová:** Rastie v celom území roztrúsene, najmä v bukových a dubových lesoch a na ich okrajoch, ale i v monokultúrach borín, na suchších až vlhších pôdach, ktoré sú skeletnaté až hlbšie, humózne. Opluštil zbieral tento druh pri Podhradí (1964, TYM).

Oblasť výskytu je v celom sledovanom území, najbohatšie populácie s počtom jedincov okolo 100 ks sa nachádzajú v oblastiach Vinište [vrcholová lesná časť a sev. svahy (7374a)] a Úhrad (jv. svahy (7374c) a v okolí kóty 527,6 (7374a)].

***Orchis militaris* – vstavač vojenský, VU:** Vyskytuje sa roztrúsene na otvorených xerothermných stanovištiach, na okrajoch lesov a riedkych dubových lesoch. Ojedinele sa vyskytuje na svetlinách v borovicových lesoch a na slatine. Rastie na suchších skeletnatých pôdach, ale i na pôdach s vyrovnanou vlhkosťou až podmáčaných. Zo Skalky ho uvádza Hruby (1942). Gergel zbieral tento druh pri Podhradí (1969, TYM), Opluštil zbieral i bielo kvitnúci jedinec pri obci Závada (1964, TYM).

Rastie na vhodných biotopoch roztrúsene po celom sledovanom území na týchto lokalitách: v okolí horáreň pod Úhradom (7374a), PR Holé brehy [tu vzácne (7374c)], Úhrad [sev. svahy (7374a), kóta 527,6 (7374a), jv. svahy (7374c)], nad osadou Zľavy (7374c), v okolí obce Záhrada (7374c) a Vinište

[vrcholová lúka (7374a), v riedkych lesoch juž., jv. a vých. svahov (7374c)]. Počet jedincov v populáciách dosahuje väčšinou počet okolo 200 ks.

***Orchis pallens* – vstavač bledý, EN:** Tento druh som zistil iba na jednej lokalite. Našiel som tu len tri jedince v bukovom lese. Zo Skalky ho uvádza Hruby (1942). Vyskytuje sa na skeletnatej avšak humoznejšej pôde s vyrovnanou vlhkosťou.

Zlavy – Michalove studne, 330 m n. m, L, M, 15 °, JV, K, V, 13. 5. 2000, 2 ks, 1 ks, I, 7374c.

***Orchis purpurea* – vstavač purpurový, VU:** Vyskytuje sa najmä na svetlejších miestach dubových lesov. Rastie na skeletných, suchších pôdach.

Úhrad [kóta 527,6 (7374a), jv. svahy (7374c)], Vinište [vrcholová časť (7374a), juž. a jv. svahy (7374c), v okolí kóty 383,4 (7374c)], Skalka [sev. svah (7374a)], Záhrada [kóta 300,5 (7374c), v okolí kóty 281,0 (7374c)]. Počet jedincov v populáciách je väčšinou do 10 ks.

***Platanthera bifolia* subsp. *latiflora* – vemenník dvojlistý širokokvetý, VU:** Rastie veľmi roztrúseno v celom území, v spoločenstvách bukových a dubových lesov. Veľmi zriedka rastie i na otvorených stanovištiach. Gergel tento taxón zbieral pri Podhradí (1969, TYM).

Horáreň pod Úhradom [popri zeleno značenom turistickom chodníku (7374a)], PR Holé brehy [v dolnej lesnej časti (7374c), v okolí kóty 575,0 (7374c)], Úhrad ([vrcholová časť (7374a), kóta 463,5 (7374a), vzáčne na jv. svahoch (7374c)], Skalka (7374c), Vinište [na hrebení v sedle Polianky medzi vrcholom Vinišťa a kótou 527,6 (7374a), vzáčne na jv. svahoch (7374c)]. Počet jedincov v populáciách je nízky (do 10 ks). Najbohatšia populácia bola v roku 2001 na Holých brehoch (72 ks).

Záver

V skúmanom území skupiny Úhradu som zistil 25 taxónov z čeľade vstavačovitých. Z tohoto počtu do kategórie ohrozených taxónov flóry Slovenska (EN) patrí 7 taxónov, do kategórie zraniteľných taxónov Slovenska (VU) patrí 15 taxónov a do kategórie menej ohrozených – takmer ohrozených taxónov Slovenska (LR: nt) patria 2 taxóny.

Botanici v predchádzajúcom období zaznamenali v tejto oblasti výskyt 18 taxónov z čeľade vstavačovitých (herbárové doklady v BRA, SLO, TYM a David 1986, Hruby 1942). Z tohoto počtu som potvrdil výskyt 16 taxónov okrem taxónov *Ophrys holubyana* a *Cypripedium calceolus*. Druh *Ophrys holubyana* zbieral v roku 1966 Opluštil na lokalite Vinište (TYM). Taxón *Cypripedium calceolus* uvádzal Hruby zo Skalky (1942). Zaznamenal som pre toto územie 6 nových taxónov (*Anacamptis morio*, *Epipogium aphyllum*, *Epipactis muelleri*, *Epipactis purpurata*, *Epipactis pontica*, *Neotinea tridentata*). *Epipogium aphyllum* je nový druh pre Považský Inovec. Na druh *Gymnadenia densiflora* ma upozornili F. Bača, I. Ondrášek a J. Vlčko.

Pre zachovanie tohoto bohatstva rastlín a biotopov by bolo treba vyhlásiť viac lokalít za chránené územia. V súčasnosti sa v tejto oblasti nachádza len jedno chránené územie PR Holé brehy. Medzi najhodnotnejšie časti územia patria severné a východné svahy Úhradu, Vinište a slatina pri prameni Bojnianky. Na záchranu taxónov však nestačí len vyhlásenie územia za chránené, ale dôležitá je aj starostlivosť o tieto biotopy. Opatrenia by mali spočívať v blokovaní sukcesie v sekun-

dárnych spoločenstvách a to najmä odstraňovaním náletových drevín, prípadne aj kosením. Taktiež treba zabrániť používaniu hnojív či iných chemických látok v tejto oblasti. Dôležité pre lesné druhy je, aby sa nezmenila pôvodná druhová skladba lesných porastov. Bude zaujímavé sledovať reakciu lesných druhov na zmenu podmienok v oblasti Smutného vŕšku, ktorá je postihnutá veternou kalamitou. V tejto oblasti je nutné čo najrýchlejšie zalesnenie lokality.

Literatúra

- David, S. 1986. Floristické poznámky vybraných lokalít Topoľčianskeho okresu. In *Zborník odborných prác Západoslovenského TOPu*, zväzok II, Podhradie 1984, Bratislava : Krajský ústav štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, 1986. p. 31 – 33.
- Feráková, V., Maglocký, Š. & Marhold, K. 2001. Červený zoznam papraďorastov a semenných rastlín Slovenska (december 2001). *Ochr. Prír. (Banská Bystrica)*. 2001, 20, Suppl. p. 48 – 81.
- Futák, J. 1984. Fytogeografické členenie Slovenska. In Bertová, L. (ed.). *Flóra Slovenska IV/1*. Bratislava : Veda, 1984. p. 418 – 419.
- Hruby, J. 1942. Das Inovecgebirge bei Topoľčany in der Slowakei. *Verh. des Natur. Ver. Brünn*. 1942, 73, p. 52 – 151.
- Kučera, J. 2001. *Výskum vstavačovitých v oblasti Úhradu (Považský Inovec)*. Dipl. práca. 118 p. Msc. Depon. in Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU, Nitra.
- Niklfeld, H. 1971. Bericht über die Kartierung der Flora Mitteleuropas. *Taxon*. 1971, 20, p. 545 – 571. *Prašice : M-34-121-Aa..* Generálny štáb Československej armády, 1987. 1 : 25 000. Vojenská mapa.
- Ulrych, L. 1990. Pokyny pre mapovanie orchideí na Slovensku. Msc. Depon. in Botanická záhrada, Nitra.
- Vlčko, J., Dítě, D. & Kolník, M. 2003. *Vstavačovité Slovenska*. Zvolen : ZO SZOPK Orchidea, 2003. 120 p.
- Vozárová, M. & Sutorý, K. (eds). 2001. Index herbariorum Reipublicae bohemicae et Reipublicae slovacae. *Zprávy České Bot. Společn.* 2001, Příl. 2001/1; *Bull. Slov. Bot. Spoločn.* 2001, Suppl. 7, 95 p.